

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

2026-YIL
IYUN/6-SON, III-QISM

OPEN ACCESS

ISSN INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

OpenAIRE

ROAD

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

BASE

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

Crossref

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

Google
Scholar

Academic
Resource
Index
ResearchBib

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

*Elektron nashr. 2026-yil, iyun.
III-qism*

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o'g'li, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig'i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig'i
Buzrukhonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxonovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirاتبay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhridinov Zafarjon Fakhridin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor General's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyea Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukirimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti,
O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi huzuridagi Iqtisodiy
jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va
taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

SUD BOSHQARUVCHILARI FAOLIYATINING IQTISODIY RAG'BATLANTIRISH TIZIMI VA ULARNING SUBSIDAR JAVOBGARLIGI: MUAMMOLAR VA TAKOMILLASHTIRISH ISTIQBOLLARI	12
Soliyev Damirjon Nurmatovich	
BLOKCHEYN TEKNOLOGIYASI ASOSIDA MOLIVAVIY TRANZAKSIYALARNI NAZORAT QILISH TIZIMI (SMART-KONTRAKTLAR, MARKAZLASHMAGAN MA'LUMOTLAR BAZASI VA AUDIT IZLARI)	18
Olimova Mukhlisa Vohidjon qizi	
SANOAT SEKTORIDA YASHIL IQTISODIYOTGA O'TISH: STRATEGIK AFZALLIKLAR VA TO'SIQLAR TAHLILI	26
Xatamov Ochildi Qurbonovich	
ТРАНСФОРМАЦИЯ БАНКОВСКОЙ СИСТЕМЫ УЗБЕКИСТАНА КАК ФАКТОР ПОВЫШЕНИЯ ЕЁ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ	32
PhD. Юлдашева С.Ш	
TREND MODELLARI YORDAMIDA MEHNAT RESURSLARI SONINI EKONOMETRIK MODELLASHTIRISH	38
Haydarova Dinora Atamurot qizi	
МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ВЫКУПА И ПРОДАЖИ КВОТ НА ОРОСИТЕЛЬНУЮ ВОДУ	43
Гоженко Борис Владимирович	
MOLIVAVIY LEVERIJ SAMARASI VA QARZ MABLAG'LARINI BOSHQARISHDA UNDA FOYDALANISH	50
Latipova Shaxnoza Maxmudovna	
XIZMATLAR SOHASIDA WEBMONEY TO'LOV TIZIMINI KOMPYUTERDA O'RNATISH VA SOZLASHNING IQTISODIYOTDAGI ROLI	55
Fazilat Esirgapovna Jomonqulova	
Nizomov Murod	
Qurbonboyeva Rayhon Bahronjon qizi	
MECHANISMS FOR THE FORMATION AND DEVELOPMENT OF A HEALTHY LIFESTYLE	58
Shukhrat Mashrabboevich Mamadaliyev	
BANK SEKTORIDA OPERATSION SAMARADORLIK VA XAVFLARNI BOSHQARISHNI BAHOLASH	62
R.I.Rashidov	
A.N. Elmurodov	
A.A. Muhiddinov	
TRANSFORMING ECONOMIC GOVERNANCE IN UZBEKISTAN THROUGH DIGITAL PUBLIC SECTOR TOOLS	68
Bokhodiroy Boriykhon Boburovich	
Bahromjon Urmanov	
TIJORAT BANKLARINING INVESTITSIYA VA KREDIT SALOHİYATINI BOSHQARISH	74
Ergashova Nilufar Sobirovna	
DEHQON XO'JALIKLARIDA QO'SHILGAN QIYMAT ZANJIRINING SHAKLLANISHI VA UNGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR	80
Azizov Shohsuvor Yuldashevich	
VERTIKAL INTEGRATSIYALASHGAN BANK TUZILMASINI "YAGONA MFO" TEKNOLOGIYASI ASOSIDA TRANSFORMATSIYA QILISH SXEMASI	84
Qo'shboqov Doniyorbek Maxramqulovich	

O'ZBEKISTON SANOAT KORXONALARIDA "YASHIL EKOTIZIM" VA RESURS SAMARADORLIGI (RECP)NI JORIY ETISHNING METODOLOGIK ASOSLARI HAMDA EMISSIALARNI KAMAYTIRISH SAMARADORLIGI.....	90
Do'stqobilov Ulug'bek Ibrohimovich	
TURIZM SOHASIDA OILAVIY TADBIRKORLIK TUSHUNCHALARINING MAZMUN VA MOHIYATIGA ILMIY-NAZARIY YONDASHUVLAR	94
Pardayeva Ozoda Mamayunusovna	
СНИЖЕНИЕ ТЕХНИЧЕСКИХ И КОММЕРЧЕСКИХ ПОТЕРЬ ЭЛЕКТРОЭНЕРГИИ КАК НАПРАВЛЕНИЕ ПОВЫШЕНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ РАСПРЕДЕЛИТЕЛЬНЫХ СЕТЕЙ УЗБЕКИСТАНА	100
Маърупова Дилсора Абдулла кизи	
O'ZBEKISTON QURILISH SOHASIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA VA YASHIL IQTISODIYOTGA O'TISHNING INSTITUTIONAL SHART-SHAROITLARI.....	105
Qodirov Sardorbek Isroiljon o'g'li	
АКАДЕМИЧЕСКИЕ НАВЫКИ И ОСОБЕННОСТИ ИХ ФОРМИРОВАНИЯ	113
Усманова Зумрад Исламовна	
Рахматуллаев Алижон	
Сайфитдинов Азизжон	
G'AZNACHILIK OPERATSIYALARINING BANKLIKVIDLIGINI TA'MINLASHDAGI O'RNI (SILICON VALLEY BANK MISOLIDA)	119
Axadov Shahboz Shuxrat o'g'li	
ТРАНСФОРМАЦИЯ СИСТЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ ТВЁРДЫМИ БЫТОВЫМИ ОТХОДАМИ В Г. ТАШКЕНТЕ: ОТ ПОЛИГОННОГО ЗАХОРОНЕНИЯ К РЕСУРЧНО-ЭНЕРГЕТИЧЕСКОМУ ИСПОЛЬЗОВАНИЮ	127
Джусупов Кубанычбек	
STRATEGIK BOSHQARUV HISOBİ AXBOROT TA'MINOTINING METODOLOGIK ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH	133
Umidjon Kostayev	
DEVELOPMENT OF A METHODOLOGY FOR TEACHING STUDENTS OBJECTORIENTED PROGRAMMING IN A VIRTUAL COLLABORATIVE ENVIRONMENT USING GENERATIVE ARTIFICIAL INTELLIGENCE TOOLS	140
Saidova Dilfuza Ergashovna	
AUDIT SIFATI NAZORATINI TAKOMILLASHTIRISH	145
Muydinov Erkin Jamaldinovich	
THE ROLE OF E-COMMERCE IN ECONOMIC DEVELOPMENT: EVIDENCE FROM UZBEKISTAN'S DIGITAL TRANSFORMATION.....	152
Shakhriddinova Sitara Tolibjon kizi	
THE IMPACT OF SUSTAINABILITY PRACTICES IN THE AGRICULTURAL INDUSTRY IN UZBEKISTAN	157
Yorokin Ziyodullaev	
Munisa Bekmirzaeva	
РОЛЬ ЦИРКУЛЯРНОЙ ЭКОНОМИКИ В ЗЕЛЕНОМ РОСТЕ В УЗБЕКИСТАНЕ.....	166
Мохамед Эйд Али Балбаа	
Усманова Азиза Алишеровна	
OZIQ-OVQAT SANOATI KORXONALARIDA SAMARADORLIKNI OSHIRISHNING INNOVATSION YO'LLARI.....	173
Shakirxodjaeva Zuxraxon Rustamxanovna	
BARQAROR RIVOJLANISH HISOBOTLARINI TUZISH MASALALARI: XALQARO TAJRIBA VA TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI.....	180
Menglikulov Baxtiyor Yusupovich	

THE IMPACT OF SUSTAINABILITY PRACTICES IN THE AGRICULTURAL INDUSTRY IN UZBEKISTAN	184
Yorkin Ziyodullaev	
Munisa Bekmirzaeva	
TASTE OF PLACE: HOW LOCAL-INGREDIENT SOURCING AFFECTS GUEST SATISFACTION AND MENU PROFITABILITY IN HOTEL RESTAURANTS	193
Bahodirova Durdona	
Atametova Sevara	
INTERACTIONS IN CREATIVE TOURISM: RESIDENTS' PERSPECTIVES IN UZBEKISTAN.....	198
Dildora Khodjaeva Mukhamedkhodjaevna	
Jasmin Raxmidinova	
XO'JALIK YURITUVCHISUBYEKTLARNING LIKVIDLILIGINI TA'MINLASH MASALALARI	204
Bauyetdinov M.J.	
YASHIL IQTISODIYOTGA O'TISH SHAROITIDA MINTAQA TABIIY RESURLARIDAN SAMARALI FOYDALANISH YO'LLARI (BUXORO VILOYATI MISOLIDA)	212
Safarov Otabek Abduhamidovich	
SANOAT KORXONALARIDA INNOVATSION FAOLIYAT SAMARADORLIGINING NAZARIY JIHATLARI	218
O'rinov Akmaljon Axmadjonovich	
ТЕОРИИ УПРАВЛЕНИЯ ФИНАНСОВЫМИ РИСКАМИ В БАНКОВСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ.....	223
Убайдуллаева Мафтунахон Акмалхон кизи	
SURXONDARYO VILOYATI IQTISODIYOTIGA JALB ETILAYOTGAN INVESTITSİYALAR SAMARADORLIGI TAHLILI	230
Xatamova Manzura Ochildiyevna	
TURISTIK MAHSULOT MARKETINGI: NAZARIY ASOSLARI VA RIVOJLANTIRISH YO'NALISHLARI	240
Usmanova Zumrad Islamovna	
IN VITRO TEXNOLOGIYASI ASOSIDA KARTOSHA URUG'CHILIGI ZANJIRI SAMARADORLIGINI IQTISODIY BAHOLASHNING NAZARIY ASOSLARI	244
Mardonova Zarifa Numonjonovna	
TIJORAT BANKLARIDA KREDIT OPERATSIYALARI SAMARADORLIGINI OSHIRISH UCHUN RESURLAR YETARLILIGINI TA'MINLASH MASALALARI	251
Sheraliyev Olimjon O'ktam o'g'li	
O'ZBEKISTONDA ESG MOLIYALASHTIRISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI VA MEXANIZMLARI	258
Ajibayeva Raiya Maxsutovna	
YASHIL MOLIYALASHTIRISH INSTRUMENTLARI ORQALI BARQAROR IQTISODIY O'SISHNI TA'MINLASH MASALALARI	262
Ajibayeva Raiya Maxsutovna	
ANIQ FANLARNI O'QITISHDA METAKOGNITIV YONDASHUVLAR: TEORETIK ASOSLAR, KOGNITIV ARHITEKTURA VA AMALIY TRANSFER MUAMMOLARI	265
Namozov Diyorbek Baxtiyor o'g'li	
XUFYONA IQTISODIYOTNING MOHIYATI VA UNI O'ZBEKISTONDA KAMAYTIRISH CHORA-TADBIRLARI	270
Kalandarov R.A.	
RAQAMLI TO'LOV TIZIMLARIDA ALOQA OPERATORLARI ROLINI OSHIRISH ISTIQBOLLARI.....	276
Nuraliyev Nurbek Rustam o'g'li	
DAVLAT BUDJETI DAROMADLARI BARQARORLIGINI TA'MINLASHDA BILVOSITA SOLIQA TORTISHNING ASOSIY YO'NALISHLARI	281
Mansurova Arofatxon Shavkat qizi	

INTERNATIONAL TRENDS AND THE LEGAL FRAMEWORK OF E-COMMERCE DEVELOPMENT IN UZBEKISTAN.....	286
Usmanova Zumrad Islamovna	
ISSUES OF ACCOUNTING RECOGNITION AND VALUATION OF LONG-TERM ASSETS UNDER INTERNATIONAL FINANCIAL REPORTING STANDARDS (IFRS).....	290
Golib D. Tashmanov	
Ismandiyor B. Umirzokov	
СПЕЦИФИКА ФОРМИРОВАНИЯ РИСКОВ В СФЕРЕ ИНВЕСТИЦИОННЫХ ПЛАТФОРМ	297
Алиева Сусанна Сейрановна	
ZAMONAVIY AXBOROTLASHGAN TA'LIM MUHITIDA ANIQ FANLARNI O'QITISHNING KOGNITIV VA METAKOGNITIV DETERMINANTLARI.....	304
Shogeldieyva Sabrina Omongeldiyevna	
BANKLARARO LIKVIDLILIKNI BOSHQARISHDA SUN'IY INTELLEKT VA BIG DATA TEXNOLOGIYALARINI QO'LLASH ISTIQBOLLARI	309
Baxromov Nodirjon Muxammadamin o'g'li	
OTMLARDA ILMIY-TEXNIK MAHSULOTLARNI TIJORATLASHTIRISHDA ISHTIROK ETADIGAN SUBYEKTLAR: ROLLAR, FUNKSIYALAR VA O'ZARO MUNOSABATLAR TAHLILI	313
Safarov Bekzod Istamovich	
TO'QIMACHILIK MAHSULOTLARI EKSPORTINI YASHIL MARKETING VOSITALARI ASOSIDA RIVOJLANTIRISH MEXANIZMI	319
Jo'raboyev Jurabek Muhibillo o'g'li	
O'ZBEKISTONDA AGROTURIZMNI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI	323
Aktamov Olimjon Abdug'ani o'g'li	
SAVDO FAOLIYATIDA MIJOZ EHTIYOJLARINI ANIQLASH MEXANIZMLARI.....	333
Mamatraimov Islom Mamanazarovich	
TIJORAT BANKLARIDA KREDIT OPERATSIYALARI SAMARADORLIGINI OSHIRISH UCHUN RESURLAR YETARLILIGINI TA'MINLASH MASALALARI	338
Sheraliyev Olimjon O'ktam o'g'li	
ОСОБЕННОСТИ ФИНАНСИРОВАНИЯ СИСТЕМ ЗДРАВООХРАНЕНИЯ В СТРАНАХ ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА	345
Омокеев Максимбек Конколойевич	
O'ZBEKISTONDA YASHIL TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINI MOLIYALASHTIRISH IMKONIYATLARI.....	351
Nurmetova Muyassar Jumanazarovna	

O'ZBEKISTONDA YASHIL TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINI MOLIYALASHTIRISH IMKONIYATLARI

Nurmetova Muyassar Jumanazarovna

Urganch RANCH texnologiya universiteti

Iqtisodiyot kafedrası dotsenti v.b., PhD

Tel.: +998 97 791 86 46

E-mail: muyassar7979@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada O'zbekistonda yashil tadbirkorlikni rivojlantirishning moliyaviy mexanizmlari, ularning iqtisodiy samaradorligi hamda ekologik barqarorlikni ta'minlashdagi o'rni tadqiq etilgan. Tadqiqot davomida yashil iqtisodiyot sharoitida kichik biznes va innovatsion tadbirkorlik subyektlarini moliyaviy qo'llab-quvvatlashning zamonaviy instrumentlari, jumladan, yashil kreditlar, ekologik investitsiyalar, davlat subsidiyalari, xalqaro grantlar, "yashil obligatsiyalar" va xususiy investitsiyalar mexanizmlarining amaliy ahamiyati tahlil qilingan. Shuningdek, maqolada rivojlangan davlatlar tajribasi asosida yashil tadbirkorlikni moliyalashtirishning institutsional asoslari o'rganilib, ularni O'zbekiston iqtisodiyotiga moslashtirish imkoniyatlari baholangan. Tadqiqot natijasida yashil tadbirkorlikni rivojlantirish uchun moliyaviy resurslardan samarali foydalanish, ekologik innovatsiyalarni rag'batlantirish hamda davlat-xususiy sheriklik asosida investitsion faollikni oshirish bo'yicha ilmiy taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan. Maqola natijalari mamlakatda yashil iqtisodiyotni rivojlantirish, uglerod chiqindilarini kamaytirish va barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlashga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: yashil iqtisodiyot, yashil tadbirkorlik, moliyaviy mexanizmlar, yashil investitsiyalar, yashil kreditlar, ekologik innovatsiyalar, barqaror rivojlanish, yashil moliyalashtirish, davlat-xususiy sheriklik, ekologik investitsiya, yashil obligatsiyalar, kichik biznes, innovatsion tadbirkorlik, uglerod emissiyasi, ekologik barqarorlik.

Abstract. This article examines the financial mechanisms for the development of green entrepreneurship in Uzbekistan, their economic efficiency, and their role in ensuring environmental sustainability. The study analyzes modern financial support instruments for small businesses and innovative entrepreneurship within the framework of the green economy, including green loans, environmental investments, government subsidies, international grants, green bonds, and private investment mechanisms. In addition, the institutional foundations of financing green entrepreneurship based on the experience of developed countries are explored, and the possibilities of adapting them to the economy of Uzbekistan are evaluated. As a result of the research, scientific proposals and recommendations were developed for the efficient use of financial resources, stimulation of environmental innovations, and enhancement of investment activity through public-private partnerships.

Keywords: green economy, green entrepreneurship, financial mechanisms, green investments, green loans, environmental innovations, sustainable development, green financing, public-private partnership, green bonds.

Аннотация. В данной статье исследованы финансовые механизмы развития зелёного предпринимательства в Узбекистане, их экономическая эффективность и роль в обеспечении экологической устойчивости. В ходе исследования проанализированы современные инструменты финансовой поддержки субъектов малого бизнеса и инновационного предпринимательства в условиях зелёной экономики, включая зелёные кредиты, экологические инвестиции, государственные субсидии, международные гранты, «зелёные облигации» и механизмы частного инвестирования. Кроме того, на основе опыта развитых стран изучены институциональные основы финансирования зелёного предпринимательства и оценены возможности их адаптации к экономике Узбекистана. В результате исследования разработаны научные предложения и рекомендации по эффективному использованию финансовых ресурсов, стимулированию экологических инноваций и повышению инвестиционной активности на основе государственно-частного партнёрства.

Ключевые слова: зелёная экономика, зелёное предпринимательство, финансовые механизмы, зелёные инвестиции, зелёные кредиты, экологические инновации, устойчивое развитие, зелёное финансирование, государственно-частное партнёрство, зелёные облигации.

KIRISH

Bugungi kunda jahon iqtisodiyotida ekologik muammolarning keskinlashuvi, tabiiy resurslarning kamayib borishi hamda iqlim o'zgarishi bilan bog'liq global tahdidlar iqtisodiy rivojlanishning yangi modelini shakllantirish zaruratini yuzaga keltirmoqda. Shu nuqtai nazardan, "yashil iqtisodiyot" konsepsiyasi iqtisodiy o'sishni ekologik barqarorlik va ijtimoiy farovonlik bilan uyg'unlashtiruvchi muhim rivojlanish modeli sifatida e'tirof etilmoqda [1]. Ayniqsa, uglerod emissiyasini kamaytirish, energiya samaradorligini oshirish, qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish va ekologik innovatsiyalarni joriy etish jarayonlarida yashil tadbirkorlikning roli tobora ortib bormoqda [2].

Yashil tadbirkorlik iqtisodiyotning ekologik xavfsizligini ta'minlash bilan bir qatorda, yangi ish o'rinlarini yaratish, innovatsion texnologiyalarni rivojlantirish va investitsion faollikni oshirishga xizmat qiluvchi muhim omillardan biri hisoblanadi [3]. Ushbu yo'nalish ekologik toza mahsulot ishlab chiqarish, energiya tejakor texnologiyalarni joriy etish, chiqindilarni qayta ishlash va "yashil" xizmatlar bozorini kengaytirish orqali barqaror iqtisodiy rivojlanishni qo'llab-quvvatlaydi [4]. Shu sababli, rivojlangan davlatlarda yashil tadbirkorlikni moliyalashtirish va rag'batlantirishning samarali mexanizmlarini shakllantirishga alohida e'tibor qaratilmoqda.

So'nggi yillarda O'zbekistonda ham yashil iqtisodiyot tamoyillarini iqtisodiy rivojlanish strategiyasiga integratsiya qilish bo'yicha keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Jumladan, qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanishni kengaytirish, energiya samaradorligini oshirish, ekologik xavfsizlikni mustahkamlash va "yashil" investitsiyalarni jalb qilish bo'yicha qator davlat dasturlari va normativ-huquqiy hujjatlar qabul qilindi [5]. "Yashil iqtisodiyotga o'tish strategiyasi", "O'zbekiston — 2030" strategiyasi hamda ekologik barqaror rivojlanishga qaratilgan davlat dasturlari yashil tadbirkorlikni rivojlantirish uchun institutsional asos yaratmoqda [6].

Biroq mamlakatda yashil tadbirkorlikni rivojlantirish jarayonida moliyaviy resurslarning yetarli emasligi, yashil kreditlash mexanizmlarining cheklanganligi, ekologik innovatsiyalarni moliyalashtirish tizimining sust rivojlanganligi hamda xususiy investorlarning ushbu sohaga qiziqishi pastligi kabi muammolar mavjud [7]. Xususan, kichik biznes subyektlari uchun uzoq muddatli va imtiyozli moliyalashtirish manbalarining cheklanganligi yashil loyihalarni amalga oshirish imkoniyatlarini cheklamoqda [8]. Shu bilan birga, yashil obligatsiyalar bozori, uglerod moliyasi vositalari va ekologik sug'urta tizimlarining rivojlanmaganligi ham yashil iqtisodiyotning investitsion salohiyatidan to'liq foydalanish imkoniyatlarini cheklamoqda [9]. Mazkur holat yashil tadbirkorlikni rivojlantirishning samarali moliyaviy mexanizmlarini shakllantirish, davlat-xususiy sheriklik asosida investitsion muhitni yaxshilash hamda xalqaro moliyaviy institutlar bilan hamkorlikni kengaytirish zaruratini yuzaga keltiradi [10]. Shu jihatdan, maqolada yashil tadbirkorlikni moliyalashtirishning nazariy-uslubiy asoslari, xorijiy tajribalar hamda O'zbekiston sharoitida qo'llash imkoniyatlari tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari mamlakatda yashil iqtisodiyotning institutsional va moliyaviy asoslarini mustahkamlash, ekologik innovatsiyalarni rag'batlantirish va barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlashga xizmat qiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Yashil iqtisodiyot va yashil tadbirkorlik masalalari so'nggi yillarda jahon iqtisodiy adabiyotlarida eng dolzarb ilmiy yo'nalishlardan biriga aylandi. Ayniqsa, ekologik barqaror rivojlanishni ta'minlash, uglerod emissiyasini qisqartirish va resurslardan samarali foydalanish bilan bog'liq tadqiqotlarda yashil tadbirkorlikning iqtisodiy ahamiyati keng yoritib berilgan. Ilmiy manbalarda yashil tadbirkorlik ekologik xavfsizlikni ta'minlovchi va innovatsion iqtisodiy o'sishni rag'batlantiruvchi faoliyat turi sifatida talqin qilinadi [11].

United Nations Environment Programme tomonidan ishlab chiqilgan tadqiqotlarda yashil iqtisodiyot iqtisodiy o'sish va ekologik muvozanat o'rtasidagi uyg'unlikni ta'minlovchi model sifatida tavsiflanadi. Ushbu tadqiqotlarda yashil investitsiyalar, ekologik innovatsiyalar va energiya samaradorligi barqaror iqtisodiy rivojlanishning asosiy omillari sifatida ko'rsatilgan [1]. Shuningdek, tashkilot ekspertlari tomonidan yashil iqtisodiyotga o'tish jarayonida davlat tomonidan moliyaviy qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini kuchaytirish zarurligi ta'kidlangan.

Organisation for Economic Co-operation and Development tadqiqotlarida "yashil o'sish" konsepsiyasi iqtisodiy samaradorlikni ekologik xavfsizlik bilan uyg'unlashtirish mexanizmi sifatida baholanadi. OECD ekspertlari yashil tadbirkorlikni rivojlantirishda yashil kreditlar, subsidiyalar, soliq imtiyozlari va davlat-xususiy sheriklik mexanizmlarining muhimligini alohida qayd etadilar [2]. Mazkur tadqiqotlarda moliyaviy vositalarning ekologik innovatsiyalarni rag'batlantirishdagi roli chuqur tahlil qilingan.

World Bank tomonidan olib borilgan ilmiy izlanishlarda yashil moliyalashtirish iqtisodiyotni modernizatsiya qilishning muhim omili sifatida talqin qilinadi. Tadqiqotlarda qayta tiklanuvchi energiya, chiqindilarni qayta ishlash va ekologik infratuzilma loyihalariga investitsiyalar jalb qilishning institutsional mexanizmlari yoritilgan [3]. Jahon banki ekspertlari yashil iqtisodiyotga o'tish uchun moliyaviy institutlar va xususiy sektor hamkorligini kuchaytirish zarurligini asoslab bergan.

Xorijiy olimlardan M. Porter va C. van der Linde ekologik innovatsiyalar korxonalar raqobatbardoshligini oshirishini ilmiy jihatdan asoslab berganlar [12]. Ularning fikricha, ekologik standartlarning kuchayishi korxonalarni yangi texnologiyalar joriy etishga undaydi va bu uzoq muddatda iqtisodiy samaradorlikni oshiradi. Shu bilan birga, J. Elkington tomonidan ishlab chiqilgan "Triple Bottom Line" konsepsiyasi iqtisodiy, ekologik va ijtimoiy manfaatlar uyg'unligini ta'minlash zarurligini ko'rsatadi [13].

Asian Development Bank tadqiqotlarida Markaziy Osiyo davlatlarida yashil moliyalashtirish tizimini rivojlantirishning institutsional muammolari tahlil qilingan. Xususan, mintaqa mamlakatlarida yashil kreditlash tizimining sust rivojlanganligi, investorlar uchun ekologik loyihalar bo'yicha risklarning yuqoriligi va moliyaviy resurslarning yetishmasligi asosiy muammolar sifatida ko'rsatilgan [7]. Shu bilan birga, Osiyo taraqqiyot banki ekspertlari davlat kafolatlari va xalqaro grantlar yashil tadbirkorlikni rivojlantirishda muhim omil ekanligini ta'kidlaydilar.

MDH davlatlari olimlari tomonidan ham yashil iqtisodiyotning moliyaviy mexanizmlari bo'yicha qator ilmiy tadqiqotlar olib borilgan. Jumladan, rus iqtisodchi olimlari M. J. Nurmetova, S. Bobylev, V. Zaxarov va A. Gusev yashil iqtisodiyotning institutsional asoslarini tadqiq qilib, ekologik investitsiyalar va davlat siyosati o'rtasidagi bog'liqlikni tahlil qilganlar [14]. Ularning ilmiy ishlanmalarida ekologik soliqlar, yashil obligatsiyalar va davlat subsidiyalarining iqtisodiy samaradorligi yoritilgan.

O'zbekiston iqtisodchi olimlari tomonidan ham yashil iqtisodiyot va yashil moliyalashtirish bo'yicha ilmiy izlanishlar amalga oshirilmoqda. Xususan, mamlakatda qayta tiklanuvchi energiya manbalarini rivojlantirish, energiya samaradorligini oshirish va ekologik investitsiyalarni jalb qilish masalalari bo'yicha ilmiy-amaliy tadqiqotlar olib borilgan [6]. Biroq mavjud tadqiqotlarda yashil tadbirkorlikni rivojlantirishning kompleks moliyaviy mexanizmlarini shakllantirish, xususan, yashil kreditlash, yashil obligatsiyalar bozori va ekologik investitsiyalarni rag'batlantirish instrumentlari yetarli darajada chuqur o'rganilmagan.

Shu sababli, mazkur maqolada yashil tadbirkorlikni rivojlantirishning moliyaviy mexanizmlarini takomillashtirish, xalqaro tajribalarni O'zbekiston amaliyotiga moslashtirish hamda ekologik innovatsiyalarni moliyaviy rag'batlantirishning ustuvor yo'nalishlarini aniqlashga alohida e'tibor qaratiladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda O'zbekistonda yashil tadbirkorlik subyektlarini moliyalashtirish imkoniyatlarini o'rganishda ilmiy-nazariy tahlil, qiyosiy tahlil, statistik tahlil va umumlashtirish usullaridan foydalanildi. Tadqiqot jarayonida yashil iqtisodiyot, yashil moliyalashtirish, ekologik investitsiyalar, yashil kreditlar, yashil obligatsiyalar hamda davlat-xususiy sheriklik mexanizmlariga oid ilmiy adabiyotlar, xalqaro tashkilotlar hisobotlari va strategik hujjatlar tahlil qilindi.

Shuningdek, xalqaro tajriba asosida yashil tadbirkorlikni moliyalashtirish vositalari o'rganilib, ularni O'zbekiston sharoitida qo'llash imkoniyatlari baholandi. Olingan natijalar asosida yashil tadbirkorlikni moliyaviy qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini takomillashtirish bo'yicha ilmiy taklif va amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, O'zbekistonda yashil tadbirkorlikni rivojlantirish iqtisodiyotni modernizatsiya qilish, ekologik xavfsizlikni ta'minlash hamda investitsion faollikni oshirishning muhim omillaridan biri hisoblanadi. So'nggi yillarda mamlakatda qayta tiklanuvchi energiya manbalari, energiya samarador texnologiyalar, chiqindilarni qayta ishlash va ekologik xizmatlar bozoriga bo'lgan talabning ortib borishi yashil tadbirkorlik subyektlari sonining ko'payishiga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda [5]. Shu bilan birga, iqtisodiyotning "yashil transformatsiyasi" jarayonida moliyaviy qo'llab-quvvatlash mexanizmlarining yetarli darajada shakllanmaganligi ushbu sohaning rivojlanish sur'atlarini cheklab kelmoqda.¹

Tahlillar natijasida yashil tadbirkorlikni moliyalashtirishning asosiy manbalari sifatida davlat subsidiyalari, tijorat banklari kreditlari, xalqaro moliyaviy institutlar grantlari, xususiy investitsiyalar va davlat-xususiy sheriklik mexanizmlari amal qilayotgani aniqlandi [15]. Biroq mavjud moliyalashtirish tizimi asosan yirik investitsion loyihalarga yo'naltirilgan bo'lib, kichik biznes va startap loyihalar uchun moliyaviy resurslardan foydalanish imkoniyatlari nisbatan cheklangan.

Tadqiqot davomida yashil tadbirkorlikni rivojlantirishda "yashil kreditlar" mexanizmi eng muhim moliyaviy vositalardan biri ekanligi aniqlandi. Tijorat banklari tomonidan ekologik loyihalarni moliyalashtirish hajmi ortib borayotgan bo'lsa-da, kredit foiz stavkalarining yuqoriligi va garov ta'minoti talablarining murakkabligi tadbirkorlarning ushbu instrumentdan samarali foydalanishiga to'sqinlik qilmoqda [8]. Ayniqsa, qayta tiklanuvchi

¹ M.J.Nurmetova .Yashil iqtisodiyotni rivojlantirishning o'ziga xos xususiyatlari. Xorazm ma'mun akademiyasi Axborotnomasi (ilmiy jurnal. №-6/2 (115)2024y.-272b.) (<http://mamun.uz/uz/page/56>). ISSN:2091-573 X. 68-71 bet.

energiya, chiqindilarni qayta ishlash va ekologik texnologiyalar sohasidagi kichik biznes subyektlari uzoq muddatli imtiyozli kreditlarga ehtiyoj sezmoqda.

Shuningdek, tadqiqot natijalari xalqaro moliyaviy institutlarning yashil iqtisodiyotni qo'llab-quvvatlashdagi o'rnini ortib borayotganini ko'rsatdi. Xususan, World Bank, Asian Development Bank hamda United Nations Development Programme kabi tashkilotlar tomonidan qayta tiklanuvchi energiya, suv tejovchi texnologiyalar va ekologik infratuzilma loyihalariga investitsiyalar ajratilmoqda [3; 7; 10]. Mazkur moliyaviy qo'llab-quvvatlash mexanizmlari yashil innovatsiyalarni joriy etish va ekologik xavfsizlikni mustahkamlashda muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, yashil obligatsiyalar bozori O'zbekistonda hali yetarli darajada rivojlanmagan. Holbuki, rivojlangan davlatlar tajribasida yashil obligatsiyalar ekologik loyihalarni uzoq muddatli moliyalashtirishning samarali moliyaviy vosita sifatida keng qo'llaniladi [16]. Tadqiqot natijasida mamlakatda yashil obligatsiyalar bozorini shakllantirish uchun normativ-huquqiy bazani takomillashtirish, investorlar uchun soliq imtiyozlarini joriy etish hamda ekologik loyihalar monitoring tizimini kuchaytirish zarurligi asoslab berildi.

Muhokama jarayonida yashil tadbirkorlikni rivojlantirishda davlat-xususiy sheriklik mexanizmlarining ahamiyati ham yuqori ekanini aniqlandi. Xususan, davlat tomonidan ekologik innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash, investitsion risklarni kamaytirish va yashil texnologiyalar transferini rag'batlantirish bo'yicha maxsus dasturlarni joriy etish yashil biznes subyektlarining iqtisodiy barqarorligini oshirishga xizmat qiladi [10]. Shu bilan birga, ekologik loyihalarni sug'urtalash tizimini rivojlantirish ham investorlar faolligini kuchaytiruvchi muhim omillardan biri hisoblanadi.

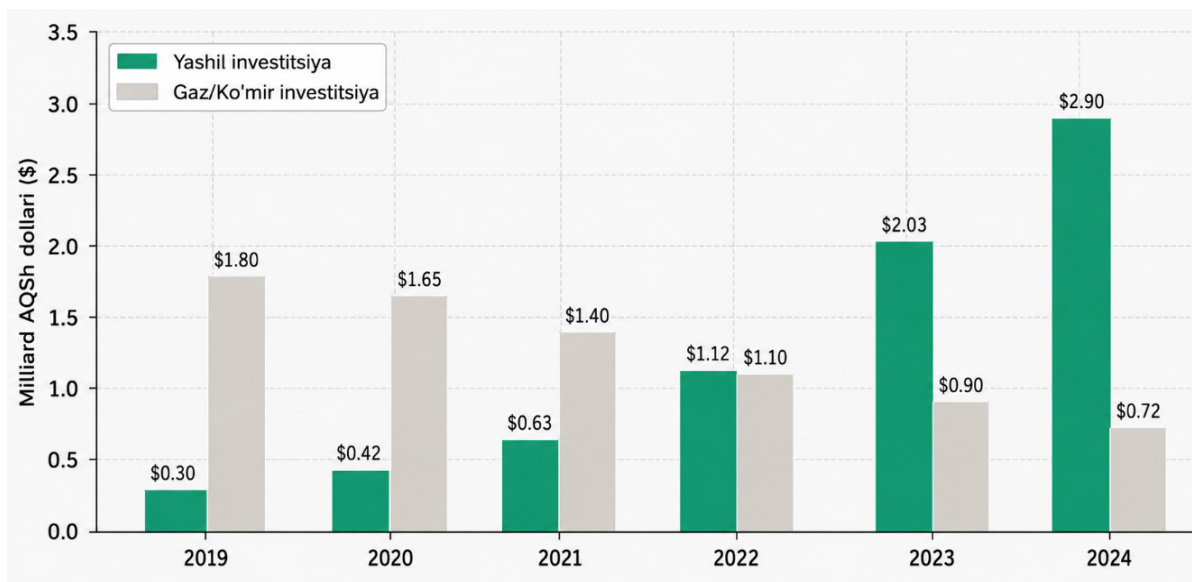
Tadqiqot natijalari asosida yashil tadbirkorlikni rivojlantirishning quyidagi ustuvor yo'nalishlari taklif etildi:

- yashil kreditlash bo'yicha imtiyozli foiz stavkalarini joriy etish;
- ekologik startaplar uchun maxsus investitsion fondlarni tashkil etish;
- yashil obligatsiyalar bozorini rivojlantirish;
- ekologik innovatsiyalarni davlat grantlari asosida qo'llab-quvvatlash;
- davlat-xususiy sheriklik asosida qayta tiklanuvchi energiya loyihalarini kengaytirish;
- xalqaro moliyaviy institutlar bilan hamkorlikni kuchaytirish.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari O'zbekistonda yashil tadbirkorlikni rivojlantirish uchun moliyaviy mexanizmlarni takomillashtirish zarurligini ko'rsatadi. Samarali moliyaviy vositalarni joriy etish orqali ekologik innovatsiyalarni rag'batlantirish, investitsion faollikni oshirish va iqtisodiyotning ekologik barqarorligini ta'minlash mumkin bo'ladi [3].

O'zbekistonda toza energiyaga yo'naltirilgan kapital sarflari 2019-yildan 2024-yilga qadar deyarli 10 barobar oshdi. Bu o'sish asosan xalqaro moliya institutlari (XMI), davlat kafolatlangan xarid shartnomalariga (PPA) asoslangan davlat-xususiy sheriklik (PPP) modeli va global yashil moliya vositalari orqali ta'minlandi.

1-rasm. O'zbekistonda yashil va fosil yoqilg'i energetikasiga investitsiya dinamikasi. 2019–2024 (mlrd \$)²

2024-yilda yashil energiyaga investitsiya 2023-yildagi \$2.03 mlrd dan \$2.90 mlrd ga oshdi, bu esa 43% o'sishni bildiradi. Shu bilan birga, tabiiy gaz va ko'mir loyihalariga sarmoyalar kamayib bormoqda.

² Stat.uz ma'lumotlari asosida muallif ishlanmasi

- davlat-xususiy sheriklik (PPP) modeli — davlat kafolatlangan PPA asosida 2020–2024-yillarda \$14.9 mlrd hajmida QTE tenderlari o'tkazildi;
- yashil va barqarorlik obligatsiyalari — 2023–2024-yillarda jami \$740 mln.dan ortiq miqdorda xalqaro standartlarga mos obligatsiyalar chiqarildi;
- ko'p tomonlama moliya institutlari (XMI) — ADB, AIIB va Jahon banki orqali kreditlar va grantlar olindi;
- soliq imtiyozlari — 2024-yil yanvardan yangi quyosh/shamol stansiyalari uchun energiya saqlash tizimlari integratsiyasi joriy etilishi belgilangan;
- tarifni isloh qilish — 2024-yilda o'rtacha elektr tarifi \$65/MVt-soatga oshirildi, bu yashil loyihalar rentabelligining oshishiga xizmat qiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, O'zbekistonda yashil tadbirkorlikni rivojlantirish iqtisodiyotni barqaror rivojlantirish, ekologik xavfsizlikni ta'minlash hamda innovatsion iqtisodiy o'sishni rag'batlantirishning muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Jahon iqtisodiyotida ekologik muammolarning kuchayishi, iqlim o'zgarishi va tabiiy resurslardan foydalanish samaradorligini oshirish zarurati yashil iqtisodiyotga o'tishni strategik ustuvor vazifaga aylantirmoqda. Shu nuqtai nazardan, yashil tadbirkorlik ekologik barqarorlikni ta'minlash bilan bir qatorda, yangi ish o'rinlarini yaratish, investitsion faollikni oshirish va iqtisodiyotning innovatsion rivojlanishiga xizmat qiluvchi muhim iqtisodiy vosita sifatida namoyon bo'lmoqda.

Tadqiqot davomida yashil tadbirkorlikni moliyalashtirishning asosiy mexanizmlari — yashil kreditlar, ekologik investitsiyalar, davlat subsidiyalari, xalqaro grantlar, yashil obligatsiyalar hamda davlat-xususiy sheriklik mexanizmlari tahlil qilindi. Tahlillar natijasida mamlakatda yashil iqtisodiyot yo'nalishida institutsional islohotlar amalga oshirilayotgan bo'lsa-da, ekologik innovatsiyalarni moliyalashtirish tizimi hali yetarli darajada rivojlanmaganligi aniqlandi. Ayniqsa, kichik biznes va ekologik startaplar uchun uzoq muddatli va imtiyozli moliyaviy resurslarning cheklanganligi yashil tadbirkorlik rivojlanishining asosiy muammolaridan biri sifatida baholandi.

Shuningdek, tadqiqotda rivojlangan davlatlar tajribasi asosida yashil tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlashda davlatning faol roli, soliq imtiyozlari, investitsion kafolatlar va ekologik innovatsiyalarni rag'batlantirish mexanizmlari yuqori samaradorlikka ega ekanligi asoslab berildi. Xususan, yashil obligatsiyalar bozori va ekologik investitsiya fondlari yashil iqtisodiyotning moliyaviy barqarorligini ta'minlovchi muhim instrumentlar ekanligi ilmiy jihatdan yoritildi.

Statistik tahlillar natijasida O'zbekistonda qayta tiklanuvchi energiya manbalari quvvati va yashil energiya ishlab chiqarish hajmi yildan-yilga ortib borayotgani aniqlandi. Bu esa mamlakatda yashil tadbirkorlik uchun iqtisodiy va investitsion muhit shakllanayotganini ko'rsatadi. Shu bilan birga, ekologik loyihalarni moliyalashtirishning zamonaviy mexanizmlarini joriy etish, investorlar uchun qulay institutsional sharoit yaratish va xalqaro moliyaviy institutlar bilan hamkorlikni kengaytirish zarurati mavjud.

Tadqiqot natijalari asosida quyidagi ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqildi:

- yashil tadbirkorlik subyektlari uchun imtiyozli yashil kreditlash tizimini kengaytirish;
- ekologik innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlovchi maxsus investitsion fondlarni tashkil etish;
- yashil obligatsiyalar bozorini rivojlantirish va normativ-huquqiy bazani takomillashtirish;
- davlat-xususiy sheriklik asosida qayta tiklanuvchi energiya loyihalarini moliyalashtirishni kuchaytirish;
- ekologik startaplar uchun soliq imtiyozlari va subsidiyalar tizimini joriy etish;
- xalqaro moliyaviy institutlar bilan hamkorlikni kengaytirish orqali yashil investitsiyalar oqimini oshirish.

Umuman olganda, yashil tadbirkorlikni rivojlantirishning samarali moliyaviy mexanizmlarini shakllantirish O'zbekiston iqtisodiyotining ekologik barqarorligini ta'minlash, uglerod emissiyasini kamaytirish, resurslardan oqilona foydalanish va uzoq muddatli iqtisodiy o'sishga erishishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. United Nations Environment Programme. Towards a Green Economy: Pathways to Sustainable Development and Poverty Eradication. – Nairobi: UNEP, 2011.
2. Organisation for Economic Co-operation and Development. Green Growth Strategy. – Paris: OECD Publishing, 2017.
3. World Bank. Inclusive Green Growth: The Pathway to Sustainable Development. – Washington, DC: World Bank, 2012.
4. International Labour Organization. World Employment and Social Outlook. – Geneva: ILO, 2023.

5. O'zbekiston Respublikasi Prezident Administratsiyasi. O'zbekistonda "yashil iqtisodiyot"ga o'tish strategiyasi to'g'risidagi hujjatlar.
6. O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi. "O'zbekiston – 2030" strategiyasi materiallari.
7. Asian Development Bank. Financing Green Growth in Central Asia. – Manila: Asian Development Bank, 2022.
8. International Finance Corporation. Green Finance Opportunities in Emerging Markets. – Washington, DC: IFC, 2021.
9. Climate Bonds Initiative. Global Green Bond Market Summary. – London: Climate Bonds Initiative, 2023.
10. United Nations Development Programme. Green Finance for Sustainable Development. – New York: UNDP, 2022.
11. Schaper M. Making Ecopreneurs: Developing Sustainable Entrepreneurship. – London: Routledge, 2016.
12. Porter M., van der Linde C. Green and Competitive: Ending the Stalemate // Harvard Business Review. – 1995.
13. Elkington J. Cannibals with Forks: The Triple Bottom Line of 21st Century Business. – Oxford: Capstone Publishing, 1997.
14. Bobylev S., Zaxarov V., Gusev A. Green Economy and Sustainable Development. – Moscow, 2020.
15. Organisation for Economic Co-operation and Development. Financing SMEs and Entrepreneurs. – Paris: OECD Publishing, 2023.
16. Climate Bonds Initiative. Global Green Bond Market Summary. – London: Climate Bonds Initiative, 2024.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz HAKIMOV

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Hasan MAQSUDOV

2026. № 6/3

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>